

Goirle Boschkens-Bakertand

Aanvullend Archeologisch Onderzoek

drs. J.F. van der Weerden

Mei 2003
BAAC-rapport 03.043

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

BAAC bv

Goirle Boschkens-Bakertand

Aanvullend Archeologisch
Onderzoek

Concept

drs. J.F. van der Weerden

Mei 2003
BAAC rapport 03.043

BAAC bv

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

Colofon

ISBN:	90-5985-001-7
Redactie:	drs. R.J.M. van Genabeek drs. B. Goudswaard (ArcheoLogic)
Teksten:	drs. J.F. van der Weerden
Tekeningen:	drs. J.F. van der Weerden drs. J. de Winter drs. J. Habraken
Veldwerk:	drs. S. Debruyne (Archeoservice) J. Warmerdam (Archeoservice) J. Nollen (Archeoservice) drs. J.F. van der Weerden P. van Luytelaar (kraan Barten)
Programma van Eisen:	ArcheoLogic, Woerden
Bevoegd gezag:	Provincie Noord-Brabant
Directievoering:	ArcheoLogic, Woerden
Uitvoering:	BAAC bv, 's Hertogenbosch

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Provincie Noord-Brabant, ArcheoLogic te Woerden of BAAC bv te 's Hertogenbosch.

BAAC bv

onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: info@baac.nl

Hofstraat 4-6
7411 PD Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: info@baac.nl

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Ligging en aard van de terreinen	4
1.2	Archeologische achtergronden	5
1.3	Booronderzoek en oppervlaktekartering	5
2	Vraagstellingen	6
3	Werkwijze	7
4	Geologie en bodem	7
5	Resultaten	10
5.1	Terrein A	10
5.2	Terrein B	13
6	Conclusies	17
6.1	Terrein A	17
6.2	Terrein B	17
6.3	Waardering en aanbeveling	19
7	Literatuur	21

Bijlagen

- 1 puttenkaart
- 2 sporen terrein A
- 3 sporen terrein B
- 4 controlelijst waardering en selectie
- 5 archeologische perioden
- 6 lijst van afkortingen

1 Inleiding

Tussen 3 en 24 maart 2003 is op twee plaatsen in de gemeente Goirle door het bureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie (BAAC) een archeologisch proefonderzoek uitgevoerd. De opgravingsterreinen zijn gelegen ten noorden van de bebouwde kom van Goirle, tussen de Rillaerse Baan en de snelweg A58 (afb. 1). Het onderzoek was een inventariserend veldonderzoek, door middel van karterende en waarderende proefsleuven, met als doel de aard, de conservering en de ruimtelijke spreiding van het bodemarchief te onderzoeken als basis voor een definitief selectieadvies. De aanleiding voor het onderzoek zijn de nieuwbouwplannen van de gemeente Goirle, waardoor het bodemarchief, indien het niet beschermd kan worden, ernstig zal worden aangetast. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Goirle (contactpersoon R. van Wijk), onder directie van archeologisch adviesbureau ArcheoLogic (contactpersoon H. van der Beek). Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder opgravingsbevoegdheid van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Basis voor het onderzoek was een door de provincie vastgesteld PvE¹, opgesteld door ArcheoLogic.

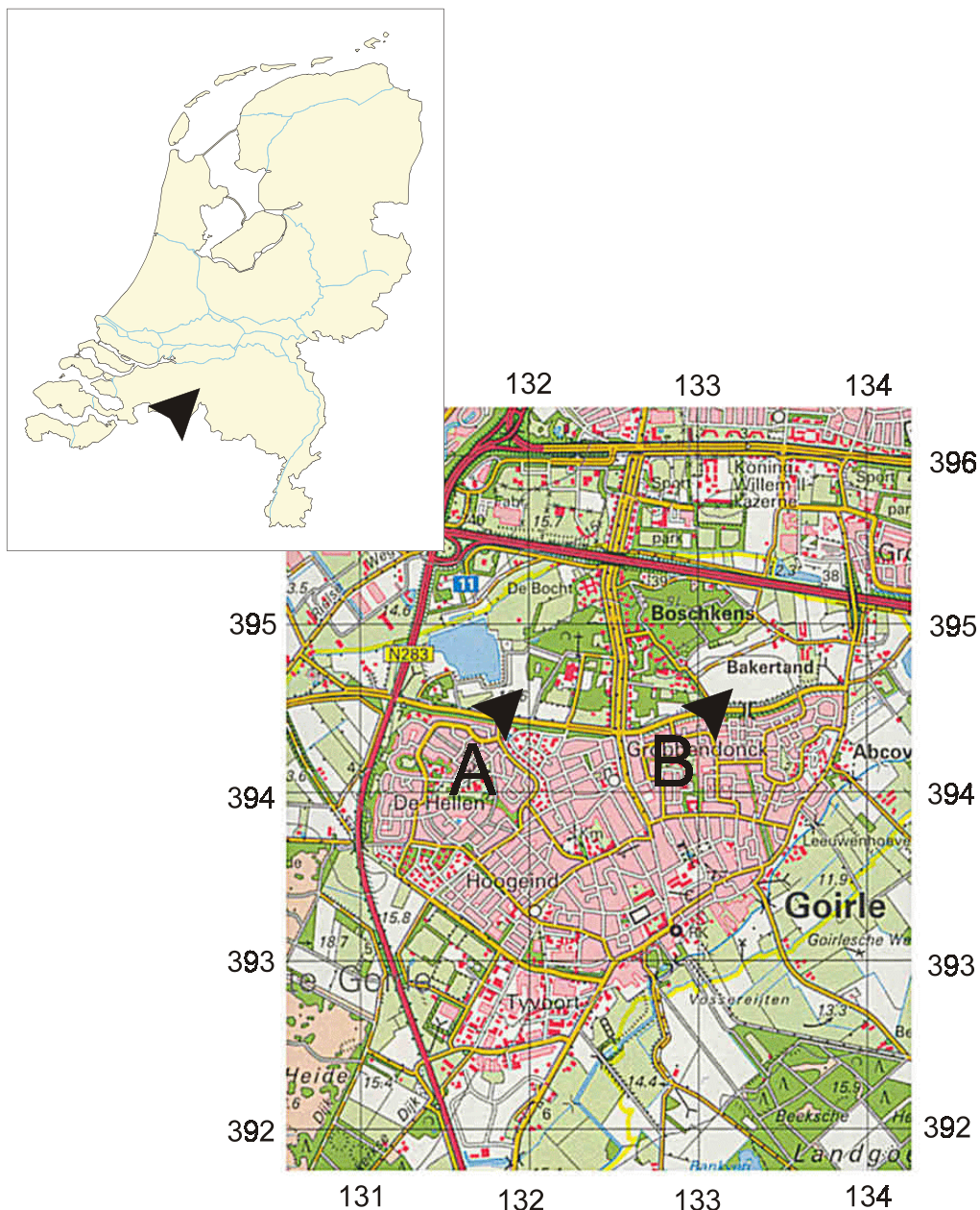
Administratieve gegevens

Gemeente	Goirle
Toponiemen	Boschkens, Bakertand
Objectcode	GLBB
BAAC-projectcode	03-043
Centrum coördinaten	132.400 / 393.900, kaartblad 50F
ROB-meldingsnummer	3916
Opdrachtgever	Gemeente Goirle
Directie en toezicht	ArcheoLogic, Woerden
Uitvoering	BAAC, 's Hertogenbosch
Bevoegd gezag	Provincie Noord-Brabant

---

¹

Kroes 2003

Afb. 1: ligging van de onderzoeksterreinen.

1.1 Ligging en aard van de terreinen

Het onderzoeksgebied valt in twee delen uiteen (afb. 1). Het westelijke gebied, terrein A, is gelegen tussen de Rillaerse Baan, Laarsepad en de Venneweg. Het oostelijke gebied, terrein B, is gelegen tussen de Rillaerse Baan, de Dr. Keyzerlaan, de Huzarenwei en de gemeentegrens. Beide terreinen zijn geheel in gebruik als akkerland.

1.2 Archeologische achtergronden

Goirle is archeologisch gezien een rijke gemeente. In de loop der jaren zijn door amateur-archeologen en archeologische instanties veel vondsten gedaan². Zo zijn in 1940 op enkele tientallen meters ten zuiden van terrein A een aantal graven uit de Merovingische tijd gevonden, met daarin o.a. wapens. In 1985 werden bij de aanleg van de Rillaerse Baan waterputten en grondsporen aangetroffen uit de zesde tot elfde eeuw. Deze locatie ligt tegen terrein B aan. Honderd meter ten zuiden hiervan werden tijdens opgravingen in 1986 en 1987 de resten aangetroffen van bewoning uit de IJzertijd. Ook in de wat ruimere omgeving van de onderzoeksgebieden is materiaal aangetroffen uit het Neolithicum, de Bronstijd, de IJzertijd en de Romeinse Tijd. Er zijn ook meldingen van vondsten uit de onderzoeksgebieden zelf, gedaan door (detector)amateurs. Het betreft hier o.a. Romeinse munten. De herkomst van deze vondsten is discutabel, gezien het feit dat het esdek ter plaatse gemiddeld ruim 70cm dik is. Hierdoor is het vrijwel onmogelijk dat materiaal uit de perioden van voor de vorming van het esdek in de bouwvoor aanwezig is. Zelfs bij diepploegen zullen deze artefacten vrijwel niet in de bouwvoor worden opgenomen.

1.3 Booronderzoek en oppervlaktekartering

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek heeft het Bureau Interdisciplinaire Landschapsanalyse (Bilan) uit Tilburg in de periode maart tot november 2001 een booronderzoek³ uitgevoerd met als doel het achterhalen van de archeologische waarden van het gebied en het doen van aanbevelingen betreffende eventueel vervolgonderzoek. De boringen zijn gezet met een megaboer met een diameter van 20cm. Er is geboord in een verspringend driehoeksgrid met een onderlinge boorafstand van 20m. Het opgeboorde materiaal is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 5mm. Op terrein A (Bilan deelgebied 1.6) heeft geen booronderzoek plaatsgevonden omdat booronderzoek niet de meest geschikte methode is om de aanwezigheid van grafvelden aan te tonen. Terrein B (Bilan deelgebied 2.2) is wel onderzocht. Naar aanleiding van de boorresultaten en de oppervlaktekartering heeft dit gebied van Bilan een hoge tot zeer hoge archeologische waarde gekregen.

---

² Dautzenberg 2002

³ Dautzenberg 2002

2 Vraagstellingen⁴

In het PvE heeft ArcheoLogic de volgende vragen geformuleerd:

- 1- Waar is er sprake van een intact bodemprofiel dat goede mogelijkheden biedt op ongeschonden archeologische vindplaatsen?
- 2- Is een niveau van vroegere bewoning of vondstlaag aanwezig?
- 3- Wat is de gaafheid van het niveau of de vondstlaag in horizontale en verticale zin?
- 4- Wat is de diepte- (t.o.v. maaiveld) en hoogteligging (t.o.v. NAP) van de top van het niveau of de vondstlaag?
- 5- Zijn er sporen aanwezig?
- 6- Wat is de gaafheid van de sporen in horizontale en verticale zin?
- 7- Wat is de staat van conservering van de sporen?
- 8- Wat is de spoordichtheid?
- 9- Wat is de aard van de sporen en zijn structuren herkenbaar?
- 10- Zijn er vondsten aanwezig?
- 11- Zijn er archeologische contexten met onverkoold botanisch materiaal?
- 12- Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten?
- 13- Wat is de datering van de vondsten?
- 14- Wat is de staat van conservering van de vondsten?
- 15- Wat is de vondstdichtheid?
- 16- Is op grond van vondstlaag en / of sporen een vindplaatsbegrenzing mogelijk?
- 17- Bestaat de vindplaats uit gescheiden zones (clusters) en / of niveaus?
- 18- Is er een stratigrafie te herkennen in de opbouw van de vindplaats?
- 19- Zijn de stratigrafische lagen of niveaus scherp van elkaar gescheiden of is er sprake van een geleidelijke overgang?
- 20- Is bij vervolgonderzoek opgraven in meerdere vlakken noodzakelijk en zo ja: hoeveel en waar?
- 21- Is er een periodisering te herkennen binnen de vindplaats?
- 22- Wat is de begin- en einddatering van de vindplaats, de vindplaatsclusters of -niveaus?
- 23- Om wat voor type vindplaats gaat het?
- 24- Wat is de relatie tussen de vindplaats en het natuurlijke landschap?
- 25- In hoeverre leent de vindplaats zich voor fysieke bescherming, opgraving of bouwbegeleiding?

3 Werkwijze

Op beide terreinen zijn karterende proefsleuven aangelegd volgens het in het PvE aangegeven plan. De proefsleuven besloegen ruim 2% van de oppervlakte van de terreinen. De lengte van de proefsleuven varieerde, de breedte was 2m (bijlage 1). Op terrein A werden 14 proefsleuven aangelegd, op terrein B 10. Naast deze geplande proefsleuven bestond de mogelijkheid om nog 300m² extra aan te leggen, indien dit noodzakelijk was i.v.m. de vraagstellingen.

Bij de aanleg van de sleuven is de bouwvoor gescheiden gehouden van de overige grond. In verband met beakking is door de gemeente het verzoek gedaan om met het oostelijke terrein te starten. Bij de aanleg van de sleuven bleek dat de breedte van 2m voor technische problemen zorgde. Het dikke esdek (60-100cm) ontnam de kraanmachinist het uitzicht op zijn werk. Het gevolg hiervan was een minder fraai opgravingsvlak. Bij de aanvang op het westelijke deel werd besloten de sleuven wat te verbreden. Hierdoor kon de kraan eerst de bouwvoor verwijderen en daarna de sleuf inrijden om de rest van het esdek te verwijderen, zodat de vlakken beter leesbaar werden. Na het aanleggen van de geplande sleuven zijn op terrein B, na overleg met Archeologic, nog drie sleuven van 50m lengte aangelegd, teneinde de begrenzingen van de ontdekte nederzettingsterreinen te vinden. Gezien de stratigrafische opbouw van de grond is per proefsleuf slechts één vlak aangelegd. Dit vlak is vervolgens getekend en gewaterpast. Van elke proefsleuf zijn om de tien meter profielstaten van een meter breed getekend. Bij een enkel spoor, zoals de greppel in sleuf 13, is een extra stukje profiel getekend om de ouderdom van het spoor beter vast te kunnen stellen. Van de gevonden sporen is er een selectief aantal gecoupeerd, teneinde inzicht te krijgen in de aard en de datering van deze sporen. De sporen zijn niet afgewerkt. Het graf in proefsleuf 6 is volgens de richtlijnen in het PvE gedocumenteerd en gelicht. De complete grafinhoud is vervolgens bemonsterd.

4 Geologie en bodem⁵

Het onderzoeksgebied is gelegen in de Centrale Slenk, welke in het westen begrensd wordt door Feldbiss-storing en de Rijenbreuk en in het oosten door de Peelrandbreuk. In het Pleistoceen stroomde de Rijn door de slenk, waarbij een dikke laag sediment werd afgezet. Aan het einde van het Pleistoceen werd dit sediment afgedekt door het zgn. dekzand (Formatie van Twente). In het Holocene nam de vegetatie toe en werd alleen in de beekdalen nog materiaal afgezet.

De bodem van het onderzoeksterrein wordt gerekend tot de hoge (grondwatertrap IV of hoger) zwarte enkeerdgronden, bestaande uit lemig fijn zand (EZg23). Deze enkeerdgronden hebben een humushoudende bovengrond die dikker is dan 50cm. De bovengrond bestaat uit een zgn. esdek, ontstaan is door het eeuwenlang opbrengen van potstalstrooisel op de akker, ter verbetering van de vruchtbaarheid van de bodem. Dit strooisel bestond uit een mengsel van mest en gras- of heideplaggen. Gelaagdheid in een esdek kan ontstaan door het gebruik van verschillende soorten strooisel. De vorming van het esdek kan teruggaan tot de Volle Middeleeuwen, maar veel jongere esdekken komen ook voor. Gezien de datering van de vondsten (laat- of post-middeleeuws) uit de onderste eslagen lijkt dit laatste in Goirle het geval te zijn. In totaal is in 27 proefsleuven op 186 plaatsen een tekening (en een foto) van het profiel gemaakt. Dit is gebeurd op een regelmatige afstand van 10 meter. Uit de

---

⁵

Dautzenberg 2002

profielen komt naar voren dat op beide onderzoeksterreinen globaal dezelfde lagen voor komen.

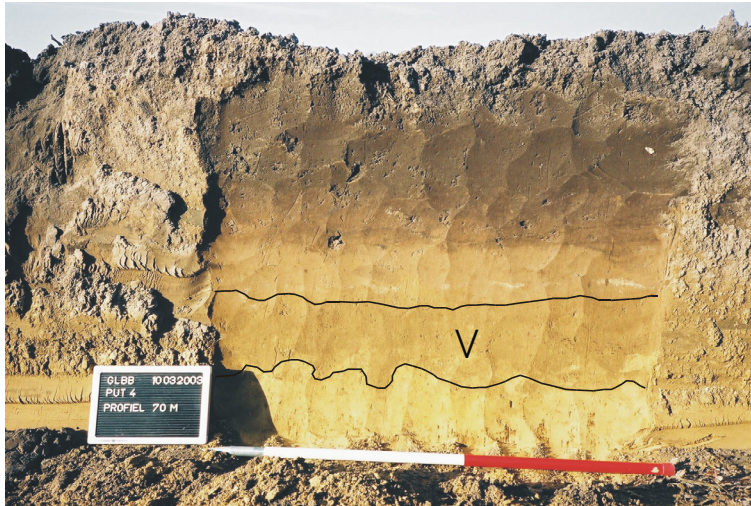

Afb. 2: standaardesopbouw

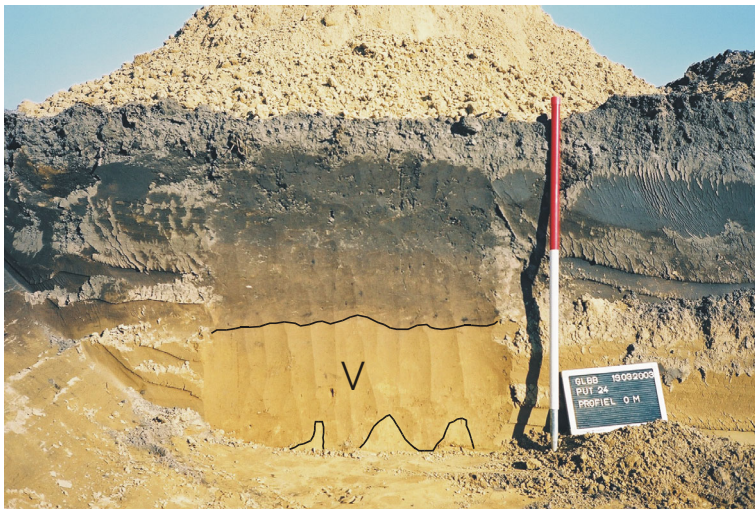
<i>laag</i>	<i>beschrijving</i>	<i>horizont</i>
1	zwart humeus zand (bouwvoor)	Ap
2	zwart-donkerbruin humeus zand	Aa1
3	grijsbruin zand	Aa2
4	geelbruin zand	Aa3
5	bruingeel zand	B(w)
6	geel zand	C

Op een aantal plaatsen is het esdek wat dunner. In dat geval ontbreken er soms wat lagen tussen laag 1 en laag 6. Dit is vooral het geval aan de noordkant van terrein B. In de proefsleuven 1, 3, 6, 9 en 26 ontbreekt grotendeels de B-horizont. Dit duidt op een gedeeltelijke verstoring van oorspronkelijke bodemopbouw. De uniformiteit in lagen laat zien dat het akkercomplex in het verleden niet opgesplitst is geweest in kleine percelen. Als dat wel het geval was geweest zou dat in de vlakken en profielen zichtbaar geweest zijn. Het lijkt er sterk op dat we hier te maken hebben met zgn gemene gronden. Ook het bijna totaal ontbreken van perceelsgrenzen in de opgravingsvlakken wijst hier op, alsmede de ligging van het terrein ten opzichte van de plaatsen Goirle en Tilburg. Gezien de grootte van het terrein en de uniformiteit van de esopbouw lijkt het ontstaan van de hoge esakkers voor rekening te komen van de hele (boeren)gemeenschap en niet voor individuele grondeigenaren. Een vervelend verschijnsel wat we op beide terreinen tegen komen is de zgn. “verbruining”. Dit doet zich voor in de B-horizont en ontstaat door het inspoelen van

ijzerdeeltjes⁶. Deze verbruining heeft tot gevolg dat de B-horizont zich naar beneden uitbreidt, waardoor het leesbare vlak zich op een dieper niveau bevindt dan normaal. Dit verschijnsel doet zich op beide terreinen voor, maar op terrein A een stuk sterker als op terrein B. Terwijl op terrein B de verbruiningslaag 10 tot 20cm dik is (afb. 3), is deze op terrein A op sommige plaatsen tot ruim 30cm dik (afb. 4). Dit betekent dat er 10 tot 15cm extra grond verwijderd moet worden om een leesbaar vlak te krijgen, zodat ondiepe sporen, bv. uit de IJzertijd of de Vroege Middeleeuwen, verloren gaan.

Afb. 3: dikte van de verbruiningslaag op terrein B.

Afb. 4: dikte van de verbruiningslaag op terrein A.

⁶

Polman en Borsboom 2001

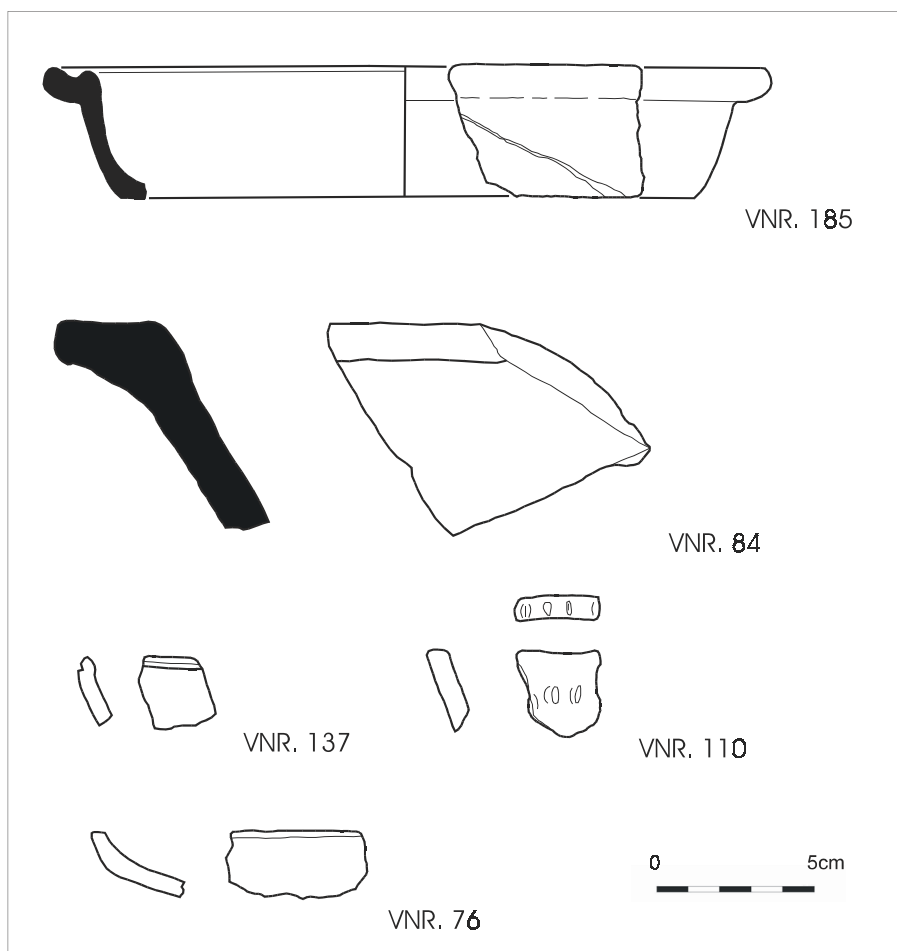

5 Resultaten

Vanwege het feit dat het bij dit onderzoek gaat om twee ver uit elkaar liggende terreinen, zullen de resultaten van het onderzoek voor terrein A en terrein B afzonderlijk worden besproken.

5.1 Terrein A

Op terrein A, waar een Merovingisch grafveld werd vermoed, bevatten de 14 proefsleuven (bijlage 2) op dit terrein slechts iets meer dan 30 sporen. Van de gecoupeerde sporen bleek 40% van natuurlijke oorsprong te zijn. Op drie greppels na bestonden de niet-natuurlijke sporen uit ondiepe paalkuilen. Een structuur was hierin niet te herkennen, mede door de geringe breedte van de sleuven. Het ontbreken van vondstmateriaal in de sporen zorgt er voor dat er geen goede datering voorhanden is. De paalkuilen in sleuf 14 lijken wat betreft uiterlijke kenmerken in de IJzertijd thuis te horen. Het vondstmateriaal is voornamelijk afkomstig uit de onderste bodemlagen (lagen 4 en 5) en verzameld tijdens de aanleg van de proefsleuven. Slechts weinig sporen leverden vondsten op. In proefsleuf 11 echter komt een grote hoeveelheid (70 scherven) verbrand IJzertijdaardewerk uit een depressie (vnr. 78).

Afb. 5: vondsten van terrein A.

Van de meer dan 430 aardewerkfragmenten (afb. 5) die op het westelijke terrein gevonden zijn komt ruim 80% uit de IJzertijd (o.a. vnr. 76, 110 en 137), bijna 10% uit de Romeinse Tijd (o.a. vnr. 84 en 185) en slechts iets meer dan 1% uit de Vroege Middeleeuwen. Het bijna ontbreken van deze periode maakt het aannemelijk dat het Merovingische grafveld zich niet tot het onderzoeksterrein uitstrekt. De overige scherven stammen uit de tijd daarna. Bovendien zijn er 6 fragmenten vuursteen gevonden, waaronder een schrabber (vnr. 124) en een fragment van een geslepen bijl (vnr. 95). De spreiding van de vondsten laat zien dat materiaal uit de IJzertijd overal voorkomt, terwijl het Romeinse vondstmateriaal zich voornamelijk concentreert in het noord-westen. Het weinige vroegmiddeleeuwse materiaal komt vooral in het noorden voor. Deze spreiding kan iets te maken hebben met de aanwezigheid van nederzettingen uit deze perioden in de onmiddellijke nabijheid van het vondstmateriaal.

<i>sleuf</i>	<i>sp.nr</i>	<i>aard spoor</i>	<i>datering</i>	<i>coupe</i>	<i>opmerkingen</i>
11	6,7	paalkuil	onb	j	
12	1	karrenspoor	LME	j	
12	3	greppel?	IJZ/ROM	j	
13	2	greppel	ME	j	
14	2-4	paalkuil	IJZ?	j	
15	1,2	onb	onb	n	
15	3-5	paalkuil	onb	n	
15	6	onb	onb	n	
17	1	onb	onb	n	
19	2	greppel	ME	j	
21	4,5	onb	onb	n	
22	1	natuurlijk?	onb	j	
23	1	kuil	IJZ	j	
23	2	poer?	LME/NT		in es

Afb. 6: lijst van alle niet-natuurlijke en ongecoupeerde sporen van terrein A.

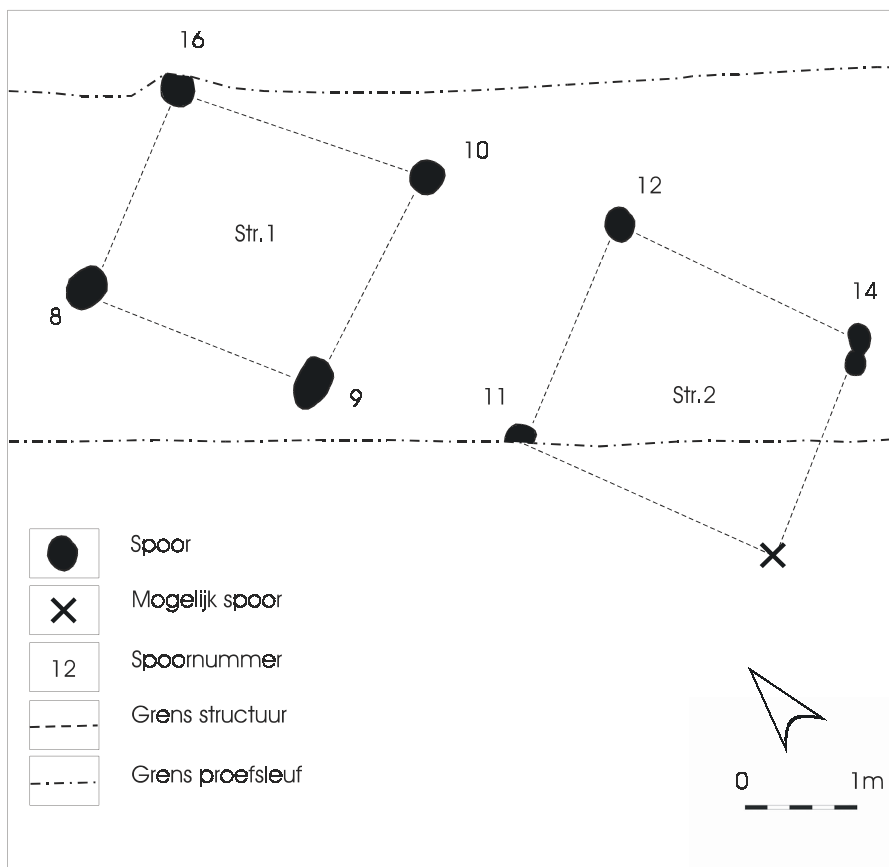
De greppels uit sleuf 13 (sp. 2) en 19 (sp. 2), waarvan de opbouw en vulling identiek zijn, staan wat betreft de richting bijna haaks op elkaar. Waarschijnlijk hebben we hier te maken met een oude afbakening van een perceel of huisplaats. Gezien de hoge ligging van het terrein is een waterafvoerende functie weinig voor de hand liggend. Ook de "poer" in sleuf 23 (sp. 2), bestaande uit twee grote veldkeien, heeft mogelijk als terreinafbakening gediend. Afbakeningen in de vorm van een grote steen of een losse paal komen nu nog voor. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de gemeen gronden op een gegeven ogenblik toch opgedeeld werden onder verschillende eigenaars. Het karrenspoor in sleuf 12 (sp. 1) loopt evenwijdig aan het nog bestaande zandpad (Oude Baan). Gezien de diepte en structuur van de sporen is een middeleeuwse oorsprong voor de hand liggend. De enige vondst uit de sporen is een fragment van een ijzeren band die om een karrenwiel zat.

sleuf	sp.nr	awIJZ	awR	awVM	awM	awn	vst	nst	ov	opmerkingen
11	0	4*			1				1	verbr.leem, *vnr 76
11	5	70						9		
11	0				3					prof.laag 7
12	0	4	3*							*vnr 84
12	1								1	reep karrenwiel
13	0	5	3	1				1	1	maalst.
13	0				1					prof.laag 6
14	0	13	1	2		1	1*		1	maalst., *bijlfragm.
14	0	1						1		prof.laag 5
15	0	34	3		3				6	2x met., 4x maalst.
15	0		1							prof.laag 2
16	0	10*	3		3					*vnr 110
16	0	1								prof.laag 6
17	0	18	3	3	5	1	1*	2		*schrabber
17	0							1		prof.laag 5/6
18	0	17	4		1				1	maalst.
18	0								1	prof.laag 1, sleutel
19	0	8*	2				1		1	maalst., *vnr 137
19	0				1					prof.laag 4
19	0	1								prof.laag 5
19	2	5								
20	0	5								
21	0	92	9*	1	7	1	1	2	3	maalst., *vnr 185
21	0		1							prof.laag 5
21	4	3								
22	0	4	1		2				1	maalst.
23	0	51	6		1	2	2	5*		*1x slijpst.
23	1	1								
23	2							2*		*poer?
24	0	9	1		1					

Afb. 7: lijst van alle vondsten van terrein A.

5.2 Terrein B

Op terrein B zijn in de 13 proefsleuven ruim 160 sporen waargenomen (bijlage 3). Opvallend is de grote hoeveelheid sporen in sleuf 7 (71 sporen). Deze sleuf lijkt door het centrum van een ijzertijd nederzetting te lopen. Ook de sleuven 3, 10 en 26 vertonen concentraties van ijzertijdsporen. In sleuf 3 waren bovendien twee vier-palige IJzertijdspekers herkenbaar (afb. 8).

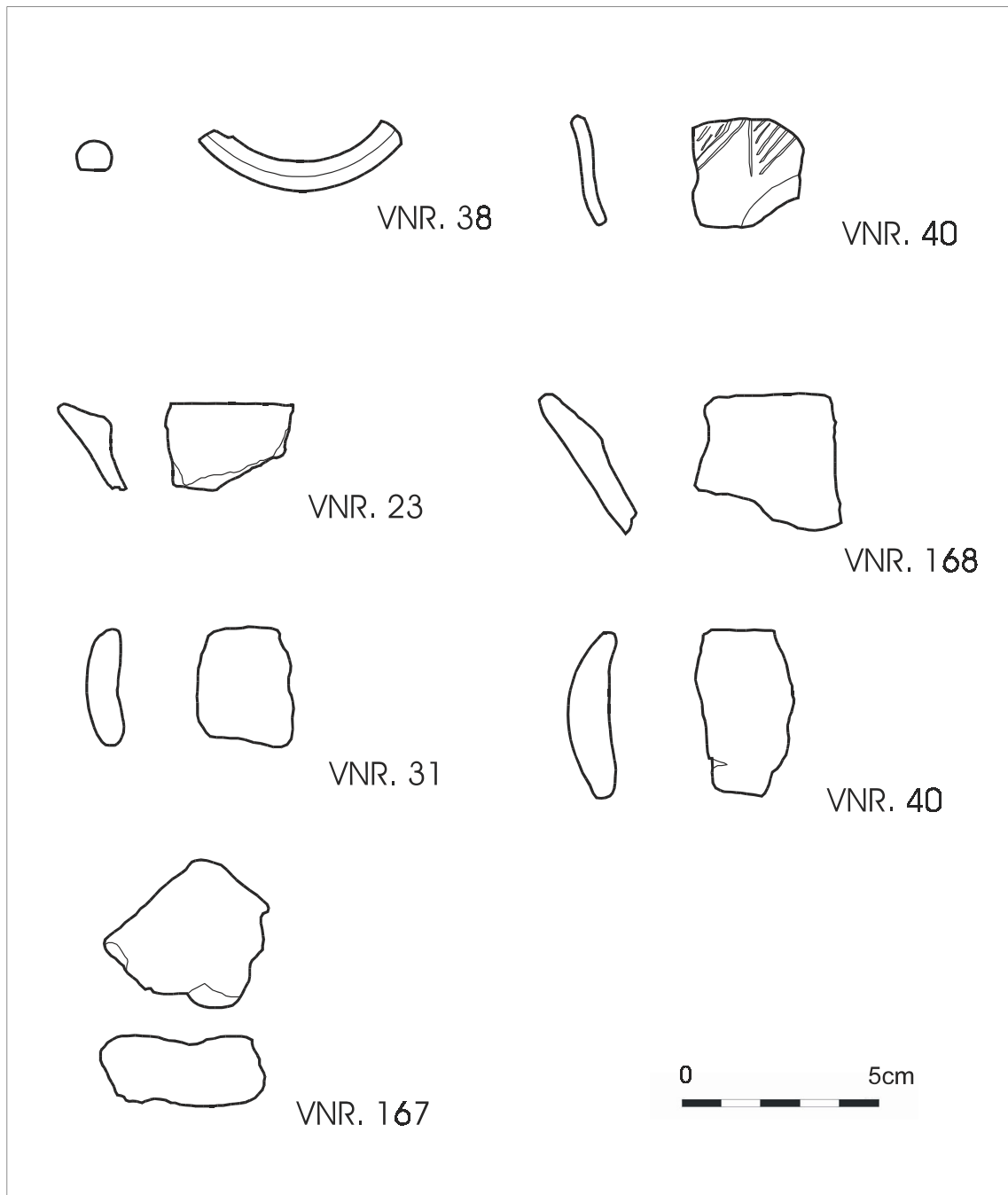
Afb. 8: twee ijzertijdspekers uit proefsleuf 3.

De meest in het oog springende vondst is een crematiegraf uit de Late IJzertijd, aangetroffen in sleuf 6 (sp. 3). Tussen de crematieresten bevond zich behalve aardewerk ook nog een segment van een zgn. La Tène-armband⁷ van blauw glas (vnr. 38). Het vondstmateriaal van terrein B (afb. 9) bestaat uit ongeveer 300 fragmenten aardewerk, waarvan ruim 85% uit de IJzertijd stamt, bijna 5% uit de Romeinse Tijd en 10% uit de Vroege Middeleeuwen t/m heden. Vooral de Vroege IJzertijd is goed herkenbaar, o.a. door de kenmerkende haakranden (vnr. 23 en 168), een fragment lappenschaal (vnr. 167) en een wandscherf met geometrische versiering (vnr. 40). Twee fragmenten van aardewerken armbanden (vnr. 31 en 40) lijken ook uit deze periode te stammen. De Vroege Middeleeuwen ontbreken hier, in tegenstelling tot terrein A, bijna totaal. Dit is wat vreemd gezien de vondst van de (vroeg) middeleeuwse waterputten onder de Rillaerse Baan, die pal naast het onderzoeksterrein loopt. De bijbehorende nederzetting zal zich waarschijnlijk ten

⁷

Haevernick type 3a, Peddemors 1975

zuiden van deze weg hebben uitgestrekt. Van het gevonden natuursteen is alleen een kern van Wommersomkwartsiet opvallend (vnr. 175). Uit de spreiding van de vondsten is weinig af te leiden. Opvallend is wel dat op de plaats van de ijzertijdbewoningssporen niet meer materiaalvondsten zijn gedaan dan elders op het terrein, eerder zelfs minder. Dit kan er op wijzen dat het nederzettingsterrein schoon werd gehouden, waarbij het afval buiten de nederzetting werd gedeponeerd.

Afb. 9: vondsten van terrein B.

<i>sleuf</i>	<i>sp.nr</i>	<i>aard spoor</i>	<i>datering</i>	<i>coupe</i>	<i>opmerkingen</i>
1	1-4	onb	onb	n	
2	1,3	onb	onb	n	
3	1-7	onb	onb	n	
3	8-10	paalkuil	IJZ	n	structuur 1
3	11,12	paalkuil	IJZ	n	structuur 2
3	13	greppel	ME?	n	
3	14	paalkuil	IJZ	n	structuur 2
3	15	paalkuil?	IJZ?	j	
3	16	paalkuil	IJZ	n	structuur 1
4	1-3	onb	onb	n	
4	4	natuurlijk?	onb	j	
4	5	natuurlijk?	onb	n	
4	6	onb	onb	n	
5	2	onb	onb	n	
5	6	paalkuil	ME?	j	
5	7	onb	onb	n	
5	9	karrenspoor	LME/NT	n	
6	1,2	onb	onb	n	
6	3	crematiegraf	IJZL	j	
6	4	onb	onb	n	
7	1-71	paalkuil?	IJZ	n	
8	1	natuurlijk?	onb	n	
8	3	onb	onb	n	
8	5	paalkuil?	onb	j	
9	1	onb	onb	n	
10	1-13	paalkuil?	onb	n	
25	1-3	paalkuil?	onb	n	
25	4	natuurlijk?	onb	n	
26	2-10	paalkuil?	onb	n	
27	1	onb	onb	n	
27	2-4	paalkuil	IJZ	j	
27	5	onb	onb	n	
27	7	paalkuil?	onb	j	

Afb. 10: lijst van alle niet-natuurlijke en ongecoupeerde sporen van terrein B.

Het crematiegraf (sleuf 6, sp. 3) is goed geconserveerd en bevat een grote hoeveelheid verbrand bot. Deze hoeveelheid is waarschijnlijk voldoende voor een specialist om de leeftijd en het geslacht van de overledene te kunnen bepalen.

<i>sleuf</i>	<i>sp.nr</i>	<i>awlJZ</i>	<i>awR</i>	<i>awVM</i>	<i>awM</i>	<i>awn</i>	<i>vst</i>	<i>nst</i>	<i>ov</i>	<i>opmerkingen</i>
2	0	20	3		4	1		2	3	met, maalt, gl.kraal
3	0	12			1			3		
4	0	36*	5		4					*vnr 23
5	0	12*	1					2		*vnr 31
6	0	4								
6	3	1							1*	gl. armbandfr, vnr 38
6	5	6								
6	6	40*						1		*vnr 40
7	0	15		1	9		1		1	slak
8	0	32	1		3			2		
9	0	6								
10	0	32					1	1		
10	0				1					prof.laag 2
25	0	7	2						3	slak
26	0	29*		1						*vnr 167 en 168
26	1	5							1	verbr.leem
27	0	8	1		2		1*			*kern Womm.kwarts.
27	0	1								prof.laag 8

Afb. 11: lijst van alle vondsten van terrein B.

Het crematiegraf (sleuf 6, sp. 3) bevat mogelijk nog meer vondsten. De inhoud is in zijn geheel verzameld, waarbij zoveel mogelijk grote brokken crematie intact zijn gelaten. Hierdoor wordt voorkomen dat grote crematieresten verbrokkelen, wat de identificatie bemoeilijkt. Behalve het bij de aanleg van het vlak gevonden fragment armband zijn er tijdens het lichten van het graf nog een blauwe druppel glas en een fragment verbrand aardewerk waargenomen. Het lijkt er op dat de armband samen met een of meerdere stukken aardewerk op de brandstapel is meegegeven.

6 Conclusies

Zowel terrein A als terrein B bevatten sporen van menselijke activiteit in het verleden. Het is duidelijk dat terrein A minder van deze sporen bevat dan terrein B. Voor een gedeelte is dit verschil te wijten aan de “verbruining” van de bodem, maar het lijkt er sterk op dat dit niet de hoofdoorzaak is.

6.1 Terrein A

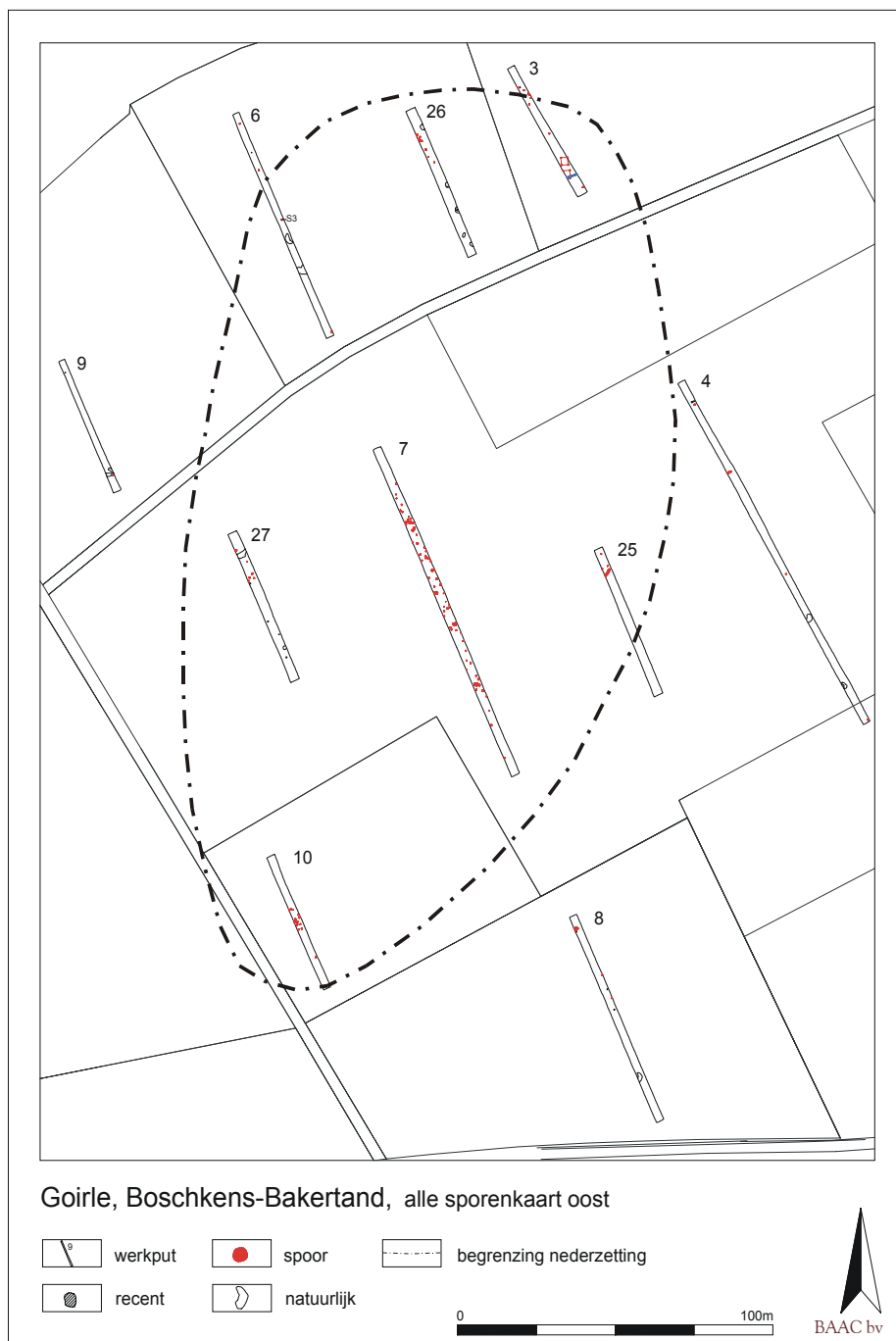
Op dit terrein is in alle proefsleuven sprake van een intact bodemprofiel. Van de vroegere bewoning is het loopniveau opgenomen in het esdek, evenals het op dit niveau aanwezige vondstmateriaal. Van de aanwezige sporen is eveneens een gedeelte opgenomen in het esdek. Algemeen wordt aangenomen dat er 20-30cm verloren is gegaan door middeleeuwse en post-middeleeuwse grondbewerking. Het terrein bevat slechts weinig sporen, waarvan de diepte nog maar erg gering is. Het archeologisch leesbare vlak bevindt zich tussen 70 en 100 cm beneden het maaiveld, op 14.70 tot 15.70+NAP. De herkenbare sporen zijn paalkuilen, waarin geen structuur te herkennen valt. De voornaamste vondstcategorie is aardewerk (90%), waarvan ruim 80% uit de IJzertijd stamt. De Romeinse Tijd is met 10% ook goed vertegenwoordigd. De categorie natuursteen omvat bijna 8% van alle vondsten. Hierbij bestaat ongeveer een derde uit Tefriet, vulkanisch gesteente uit het Eifelgebergte, gebruikt als maalsteen. De overige, nauwelijks aanwezige, materiaalcategorieën zijn huttenleem, vuursteen en metaal. Alleen deze laatste categorie is slecht geconserveerd. Er is geen botanisch materiaal aangetroffen. De vondstdichtheid is gering. Het rijke spoor in sleuf 11 niet meegerekend, is de gemiddelde vondstdichtheid 0,23 vondsten per m². De sleuven 21 en 23 bevatten bovengemiddeld veel materiaal, respectievelijk 0,73 en 0,42 vondsten per m².

De weinige sporen op terrein A laten drie mogelijke bewoningsplaatsen zien, namelijk bij de proefsleuven 11, 14 en 15. De begrenzing hiervan is niet goed vast te stellen. Deze vindplaatsen vertonen geen gelaagdheid. Hoewel vondsten uit de (paal)sporen ontbreken, doen de diffuse nederzettingssporen erg denken aan die uit de IJzertijd. De aanwezigheid van ijzertijaardewerk in de onmiddellijke nabijheid versterkt dit vermoeden.

6.2 Terrein B

De bodemprofielen op terrein B zijn voor het overgrote deel volledig intact. Op het noordelijke deel van het terrein ontbreekt in de sleuven 1, 3, 6, 9 en 26 de B-horizont grotendeels. In de sleuven 3, 6 en 26 bevinden zich nog duidelijke (ijzertijd)sporen, zodat de archeologische vindplaatsen niet te veel aangetast zullen zijn. Het archeologisch leesbare vlak bevindt zich tussen de 30 en 110cm beneden het maaiveld, op 13.90 tot 15.20+NAP. Het terrein heeft 162 sporen opgeleverd, waarvan bijna 80% een (vermoedelijke)paalkuil is. De conservering van de sporen is goed. De sporen vertonen enige duidelijke clusters, die mogelijk allemaal tot dezelfde nederzetting behoren. Vooral proefsleuf 7 bevat veel sporen, gemiddeld 0,24 per m². De voornaamste vondstcategorie is ook hier het aardewerk (92.5%). Ruim 85%

hiervan stamt uit de IJzertijd, 5% uit de Romeinse Tijd en de rest uit de perioden na de Romeinse Tijd. Andere vondstcategorieën zijn o.a. natuursteen (4%), glas, vuursteen en Wommersomkwartsiet. Ook hier is geen botanisch materiaal gevonden. De conservering van de vondsten is goed. De vondstdichtheid is zeer gering, gemiddeld slechts 0,15 vondsten per m². Sleuven met opvallend veel vondsten zijn er niet. De vindplaats is goed te begrenzen, zie afb. 12.

Afb. 12: minimale begrenzing van de ijzertijdnederzetting op terrein B.

In de door BAAC aangelegde proefsleuven tekent zich duidelijk een langgerekte bewoningsvlek af, van noord naar zuid. Deze vlek is ongeveer 300 meter lang en 150 meter breed. De datering van deze bewoning ligt in de IJzertijd, waarbij het vondstmateriaal aantoont dat zowel de Vroege als de Late IJzertijd vertegenwoordigd zijn. In totaal bevatten 7 van de 13 proefsleuven duidelijke sporen uit de IJzertijd. De sleuven 3, 7, 10, 25, 26 en 27 vertonen bewoningssporen. Vanwege het feit dat de proefsleuven een geringe breedte hebben, is het vrijwel onmogelijk hierin structuren te herkennen. Dit is evenwel toch gelukt in sleuf 3, waarin twee 4-palige spiekers zijn herkend. Bovendien lijkt er zich in sleuf 26 de wand van een boerderij af te tekenen. Belangrijk is dat we hier te maken hebben met een nederzetting met een mogelijk bijbehorend grafveld. De kern van de vindplaats, sleuf 7, ligt op een hoge kop, met NAP-waarden tussen de 15.00 en 15.20+. De vindplaats vertoont geen gelaagdheid, opgraven in meerdere vlakken is niet nodig.

6.3 Waardering en aanbeveling

Voor terrein A geldt dat de gevonden bewoningssporen zich bevinden op duidelijk afgebakende plaatsen. De aard van deze sporen is onduidelijk, de gaafheid is slecht. Hieruit volgt een lage waardering.

<i>waarden</i>	<i>criteria</i>	<i>scores</i>
beleving	schoonheid	nvt
	herinneringswaarde	nvt
fysieke kwaliteit	gaafheid	1 (laag)
	conservering	2 (midden)
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1 (laag)
	informatiewaarde	1 (laag)
	ensemblewaarde	1 (laag)
	representativiteit	nvt

Afb. 13: waardering terrein A.

De situatie op terrein B is anders. De gaafheid van de sporen is hier goed. Ook hebben de vindplaatsen een hoge informatiewaarde. Het is hier niet alleen mogelijk om een IJzertijd nederzetting in zijn geheel op te graven, maar bovendien ligt het vermoedelijk bijbehorende grafveld op hetzelfde terrein. Ook de ruimtelijke spreiding en de aard van de sporen zijn duidelijk. Gezien deze waardering adviseren wij de betreffende vindplaats als behoudenswaardig aan te merken.

<i>waarden</i>	<i>criteria</i>	<i>scores</i>
beleving	schoonheid	nvt
	herinneringswaarde	nvt
fysieke kwaliteit	gaafheid	3 (hoog)
	conservering	2 (midden)
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	2 (midden)
	informatiewaarde	3 (hoog)
	ensemblewaarde	3 (hoog)
	representativiteit	nvt

Afb. 14: waardering terrein B.

7   Literatuur

- Dautzenberg, S. 2002: Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI) Surfplas Boschkens-Bakertand (gemeenten Goirle en Tilburg). Bilanrapport 2002/5, Tilburg.
- Jong, Th. de, 1996: Bakertand ontzand. Archeologisch onderzoek naar sporen van vroegere bewoning op Bakertand-Oost te Goirle (N-B). ITHO Archeologische Reeks 18, Tilburg.
- Kroes, R. 2003: Programma van eisen karterend proefsleuven onderzoek Boschkens Bakertand, gemeente Goirle. ArcheoLogic Rapportage 74, Woerden.
- Peddemors, A. 1975: Latèneglasarmringe in den Nederlanden, *Analecta Praehistorica Leidensia* VIII, Leiden.
- Polman, S.P., en A.J. Borsboom 2001: Project Rijksweg 73-Zuid. Wegvak E (zuidelijk deel) en wegvak F. Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI). RAAP-rapport 524, Amsterdam.
- Teunissen van Manen, T.C. 1985: Toelichting bij de kaartbladen 50 Oost Tilburg en 51 West Eindhoven. STIBOKA, Wageningen.

Bijlage 1

Bijlage 2

